

Victoria LESZCZYŃSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-4035-2946

Rola dziennikarstwa śledczego w upublicznianiu skandali politycznych

Streszczenie: Wolne, pluralistyczne media stanowią jedną z podstaw demokracji. To one są odpowiedzialne za dystrybucję informacji, które są niezbędne do funkcjonowania systemów politycznych na całym świecie. Ponadto, media znacznie rozszerzają komunikację międzyludzką, co pomaga w zrozumieniu otaczającej nas rzeczywistości, nawiązywaniu relacji oraz tworzeniu określonych wspólnot. Przez to, że obywatele są aktywnymi uczestnikami życia społecznego, ich poglądy mają istotny wpływ na kształt opinii publicznej. Aby jednak społeczeństwo mogło kształtować własne opinie na temat otaczającego świata, musi posiadać dostęp do informacji na jego temat. Za realizację tego zadania odpowiedzialni są dziennikarze, którzy powinni informować także o bezprawnych i zakulisowych działaniach rządzących lub różnego rodzaju organizacji. W artykule zobrazowano wybrane dwa skandale polityczne mające miejsce w Polsce i na świecie, które światło dzienne ujrzały dzięki intensywnej pracy dziennikarzy. Artykuł przedstawia także rolę, jaką pełni dziennikarstwo śledcze w państwach demokratycznych oraz związki, które zachodzą pomiędzy systemem medialnym a systemem politycznym.

Słowa kluczowe: dziennikarstwo śledcze, informacje, demokracja, system medialny, system polityczny

Wstęp

W drugiej połowie XIX i pierwszej połowie XX wieku, zastanawiano się nad tym, czy media zajmują dominującą pozycję w funkcjonowaniu demokratycznych systemów politycznych. Natomiast w drugiej połowie XX wieku, doszło do odrodzenia się koncepcji społeczeństwa obywatelskiego oraz docenienia roli, jaką pełnią środki masowego przekazu (Habuda, 2010, s. 161). Wraz z tym, upowszechnił się specyficzny rodzaj dziennikarstwa, jakim jest *investigative reporting*. Według badaczy, pierwsze zmagania dziennikarzy z nieuczciwymi politykami zostały

podjęte już w 1690 roku¹. Jednak dopiero druga połowa XX wieku i afera Watergate sprawiły, że dziennikarstwo śledcze zyskało na popularności.

Od tego czasu, wolne od nacisków ze strony państwa dziennikarstwo śledcze, stanowi istotny komponent systemów demokratycznych na całym świecie. Jest to jeden ze sposobów, dzięki któremu media mogą swobodnie kontrolować i krytykować władzę, elity polityczne, kościoły, organizacje społeczne i pozarządowe, osoby związane ze światem biznesu etc. Kolejnym ważnym zadaniem dziennikarstwa śledczego, jest informowanie opinii publicznej o zakulisowym postępowaniu rządzących oraz nagłaśnianie związanych z tym nieprawidłowości.

Poniższy artykuł ma na celu wyjaśnienie, czym jest dziennikarstwo śledcze i jaka jest jego charakterystyka. Ze względu na to, że w dużej mierze zajmuje się ono nagłaśnianiem skandali z udziałem polityków, w artykule wyjaśniono także relacje, jakie zachodzą pomiędzy sferą medialną a sferą polityczną.

Przyjętym w artykule pytaniem badawczym jest to, jaką rolę odgrywa dziennikarstwo śledcze w upublicznianiu skandali politycznych. W tym celu, analizie poddano aferę Watergate oraz seksaferę w Samoobronie. Wybór afery Watergate uzależniony był od tego, iż to właśnie ten skandal polityczny uważany jest za kluczowy dla rozwoju dziennikarstwa śledczego. Natomiast ze względu na fakt, iż w Polsce dziennikarstwo śledcze jest stosunkowo młodym rodzajem dziennikarstwa, a ponadto skandale seksualne z udziałem polityków nie mają miejsca lub nie są ujawniane zbyt często, została podjęta analiza seksafery w Samoobronie.

Wybrane skandale polityczne uważane są za jedne z najbardziej istotnych, pod względem przeprowadzonych po ich upublicznieniu zmian w sferze politycznej. Zastosowaną w artykule techniką badawczą była metoda komparatystyczna oraz deskryptywna.

Rola dziennikarstwa śledczego w państwach demokratycznych

Jedną z najważniejszych funkcji, jaką przypisuje się środkom masowego przekazu jest realizowanie funkcji kontrolnej *watchdog*, polegającej na monitorowaniu – w imieniu społeczeństwa, a przede wszystkim najbardziej potrzebujących tego grup – aktywności instytucji publicznych,

¹ 25 września 1690 roku, Benjamin Harris wydał periodyk pt. „Publick Occurrences, Both Foreign and Domestick”.

ludzi pełniących wysokie stanowiska państwowe oraz korporacji gospodarczych, które wpływają na rozwój państwa (Adamczyk, 2008, s. 15). Zadanie to może być w pełni realizowane dzięki zastosowaniu metod wykorzystywanych przez dziennikarstwo śledcze (*investigative reporting*), wśród których szczególnie istotne jest: demaskowanie nadużyć oraz prowadzenie ustaleń niezależnych od organów ścigania oraz innych służb.

Amerykańscy dziennikarze, Bill Kovach i Tom Rosenstiel dokonali podziału *investigative reporting* na jego różne rodzaje, takie jak:

- A) Oryginalne dziennikarstwo śledcze** – polegające na samodzielnym odkrywaniu i dokumentowaniu przez reporterów działań wcześniej nieznanymi opinii publicznej.
- B) Interpretujące dziennikarstwo śledcze** – odsłaniające nowy sposób patrzenia na pewne sprawy, a także na nowe informacje ich dotyczące.
- C) Sprawozdanie ze śledztwa** – wspomniane sprawozdanie ma na celu poszerzenie wiedzy opinii publicznej o konkretnych wydarzeniach, o nowe odkrycia lub informacje pochodzące ze śledztw prowadzonych przez organy ścigania (Adamczyk, 2008, s. 22 i 23).

Wojciech Adamczyk w jednej ze swoich prac napisał, że informacja stanowi „tlen demokracji”, czyli niezwykle istotny składnik procesów społecznych i politycznych, warunkujący prawidłowy rozwój społeczeństw i państw. Wielu teoretyków zajmujących się badaniami w ramach dyscypliny o komunikacji społecznej i mediach uważa jednak, że nie ma większego sensu w rozróżnianiu pojęć „dziennikarstwo” i „dziennikarstwo śledcze”, gdyż istotą obu terminów powinna być chęć docierania do prawdy i prezentowania ustalonych faktów opinii publicznej (Polińska, 2018, s. 138). Po bliższym zapoznaniu się z tymi pojęciami zauważyć można jednak, że różnica polega już na samym procesie zdobywania materiału dziennikarskiego. W przypadku dziennikarstwa śledczego, zazwyczaj prowadzone jest długotrwałe dochodzenie, mające na celu dotarcie do ważnych z punktu widzenia sprawy źródeł oraz weryfikację pozyskanych informacji. Tylko w ten sposób może dojść do zdemaskowania i upublicznienia występujących nadużyć.

Zastanawiając się nad charakterem i intencjami dziennikarstwa śledczego, warto przytoczyć również refleksje Johna Ullmana i Steve’a Honeymana, według których jest to: „relacjonowanie z własnej inicjatywy i na podstawie własnej pracy istotnych kwestii, które pewne osoby czy instytucje pragnęłyby zachować w tajemnicy. Istnieją następujące, podstawowe elementy, które decydują o tym, że dochodzenie jest dziełem reportera a nie raportem ze śledztwa prowadzonego przez kogoś innego: to,

że przedmiot niesie za sobą coś znacząco ważnego dla czytelników lub widzów; to, że inni próbują ukryć te sprawy przed opinią publiczną” (Popielec, 2014, s. 34). Według Federici Mogherini natomiast: „Dziennikarstwo śledcze pełni niezbędną rolę nadzorczą, pomagającą społeczeństwu w utrzymywaniu rządów i instytucji odpowiedzialnych za swoje działania i za swoje obowiązki” (Mogherini..., 2019). W jej opinii, media ponoszą wielką odpowiedzialność za dostarczanie sprawdzonych informacji społeczeństwu i są podstawą pluralistycznego i otwartego społeczeństwa.

Relacje między mediami a polityką

Nie sposób nie zauważyć, że współcześnie media i polityka funkcjonują w swego rodzaju symbiozie. Stąd też narodziły się takie pojęcia jak „mediatyzacja”, „media democracy” oraz „mediacracy”. Według W. Adamczyka, mediatyzacja to: „rosnące scalanie się rzeczywistości medialnej z rzeczywistością społeczną i polityczną; rosące doświadczanie polityki w sposób pośredni poprzez media; ustawowo regulowane zasady działania politycznego i zasady funkcjonowania systemu medialnego w ramach tego samego systemu prawnego” (Adamczyk, 2007, s. 2). Jeżeli chodzi o pojęcie *media democracy* to są to sposoby, przy użyciu których media zdobyły rozstrzygającą rolę w procesach politycznych, przede wszystkim w kształtowaniu opinii i podejmowaniu kwestii politycznych (Ibidem, s. 2). Ostatnim zagadnieniem, któremu przygląda się autor w swoich rozważaniach, jest *mediacracy*. Termin ten zakłada, że: „programowanie decyzji przez media zaspokaja prawie wyłącznie dotyczące politycznych i kulturowych gustów w głównym nurcie społeczeństwa. Znajduje to swoje odbicie w przekazach prasowych, co tylko petryfikuje i wzmacnia istniejący stan rzeczy. Media mogą zatem skutecznie kształtować społeczne preferencje i upodobania” (Ibidem, s. 2).

Analizując kwestię relacji łączących media i politykę, warto również zwrócić uwagę na jeden z trzech paradygmatów Ulricha Sarcinello. Wspomniany paradygmat dotyczący stosunków między mediami a politykami mówi o sytuacji, w której zarówno media, jak i politycy uświadamiają sobie rolę wzajemnych zależności. System polityczny nie może działać bez mediów, gdyż dzięki nim zarządza informacją i zabiega o poparcie wyborcze. System medialny natomiast, nie może ignorować informacji, które są obiektem zainteresowania społecznego (Piontek, 2011, s. 156).

Wraz z dynamicznym rozwojem środków masowego przekazu, za całkowicie naturalne można uznać to, iż jednym z najważniejszych zainteresowań systemu medialnego oraz społeczeństwa, są wydarzenia ze świata polityki. Do tych wydarzeń należy zaliczyć również różnego rodzaju skandale polityczne, których nagłaśnianie i rozwiązywanie przez media, ma wpływ na kształtowanie się opinii publicznej².

Analiza wybranych przykładów śledztw dziennikarskich w Polsce i w USA

Chociaż początki dziennikarstwa śledczego sięgają pierwszych lat XX wieku, najbardziej znanym przykładem prowadzonego śledztwa dziennikarskiego, które doprowadziło do upublicznienia skandalu z udziałem prezydenta USA w zakresie nadużywania swoich kompetencji, była afera Watergate. Pomimo tego, że od skandalu minęło już kilka dekad, Watergate jest uważana za najpoważniejszy kryzys konstytucyjny w historii Stanów Zjednoczonych. Dlaczego ta sprawa jest uważana za tak istotną? Przyczyny są dwie. Po pierwsze, doprowadziła ona do ustąpienia wówczas urzędującego prezydenta USA, a po drugie – zapoczątkowała głębokie zmiany, które zaszły w funkcjonowaniu amerykańskiej administracji.

Za początek afery Watergate uważa się datę 17 czerwca 1972 roku. Tego dnia, w kwaterze wyborczej Demokratów doszło do włamania. Nazwa Watergate wzięła się od kompleksu biurowego, w którym owa kwatera się mieściła. Jedną z pięciu osób przyłapaną na włamaniu był James McCord – pracownik CIA, a także działacz w Komitecie Reeleksji Republikańskiej. Wówczas, włamanie nie było przedstawiane jako zamierzone działanie polityczne, związane bezpośrednio z wyborami. Oprócz tego, nikt nie spodziewał się, że głowa państwa mogłaby być zamieszana w działania o charakterze kryminalnym. W trakcie prowadzonego śledztwa, wątek polityczny został wykluczony z powodu braku dowodów. Pozwoliło to Richardowi Nixonowi jesienią tego samego roku, wygrać po raz drugi wybory prezydenckie. Tzw. czwarta władza, czyli media, realizujące funkcję kontrolną postanowiły jednak nie odpuszczać, co zaowocowało prawdziwym dziennikarskim śledztwem. Dziennikarze

² Więcej o kształtowaniu się skandali politycznych oraz ich wpływie na opinię publiczną w: J. B. Thompson, *Skandal polityczny. Władza i jawność w epoce medialnej*, Warszawa 2010; P. Pawełczyk, *The impact of scandal on public opinion*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2014, nr 3.

„Washington Post” Bob Woodward i Carl Bernstein zaczęli wówczas ujawniać fakty, które świadczyły o nielegalnych działaniach podejmowanych przez bliskich współpracowników Nixona. Skąd jednak czytelnicy, jak i obywatele mogli mieć pewność, że ich doniesienia były prawdziwe? Dziennikarze gazety w publikowanych przez siebie artykułach powoływali się na tajemniczego informatora, określanym jako *głębokie gardło*³. Jak twierdzili, był to wysoko postawiony urzędnik państwowy. Na ujawnienie jego tożsamości należało jednak długo czekać. Dopiero w 2005 roku na łamach magazynu „Vanity Fair” wyszło na jaw, że był nim Mark Felt – zastępca dyrektora FBI (O’Connor, 2006). Jak się okazało, Felt sam skontaktował się z dziennikarzami telefonicznie. Powiedział im wtedy, że w sprawę z pewnością był zaangażowany bliski współpracownik Nixona, Howard Hunt. Współpraca Felta z dziennikarzami miała jednak swoje powody. Sam był zaangażowany w śledztwo dotyczące włamania do siedziby Demokratów. Przeczował on, że dno tej sprawy jest znacznie głębsze, niż sposób, w jaki administracja Nixona miała zamiar to przedstawiać. Niepokoiły go naciski oraz próby tuszowania niektórych faktów ze strony urzędników administracji prezydenta (*Watergate...*, 2019). Dzięki dziennikarzom, sprawa nabrała większego rozgłosu.

Krótko później została powołana komisja senacka, która była odpowiedzialna za zbadanie kulis trwania kampanii prezydenckiej. W maju 1973 roku rozpoczęły się pierwsze przesłuchania, ujawniające fakty świadczące o działalności szpiegowskiej współpracowników Nixona. To był jednak dopiero początek wiadomości, mających zaszokować opinię publiczną. W lipcu ujawniono, że w Białym Domu istnieje automatyczny system nagrywający wszystkie przeprowadzane rozmowy. Odbywało się to bez wiedzy i zgody rozmówców. Ze względu na obciążające oskarżenia padające już pod adresem samego prezydenta, Senat oraz prokurator prowadzący śledztwo w sprawie Watergate, nakazali wydanie taśm. Nixon nie miał jednak zamiaru wykonać polecenia, co tłumaczył uprawnieniami przysługującymi prezydentowi.

Do samych przesłuchań przed komisją senacką jednak doszło. Co więcej, były one transmitowane przez telewizję i były regularnie oglądane. Jak się okazało, w szczytowym okresie sprawy, oglądało je 85% dorosłych Amerykanów (Brockell, 2019). Afera Watergate negatywnie

³ Pseudonim informatora pochodził od tytułu filmu pornograficznego w reżyserii Gerarda Damiano, którego premiera miała miejsce kilka dni przed wybuchem afery Watergate. Obraz cieszył się wówczas ogromną popularnością w Stanach Zjednoczonych.

wpłynęła na wizerunek Nixona. Jego poparcie zaczęło gwałtownie spadać, gdyż dla każdego oczywiste było, że działania jego współpracowników oraz jego samego, nie były zgodne z prawem⁴. W końcu prezydent zgodził się na ujawnienie stenogramów oraz zawartości taśm. Dla sprawy kluczowe jednak było 18 minut nagrań, które nie zostały dostarczone śledczym. Posłużono się wtedy tłumaczeniem, mówiącym o rzekomej pomyłce sekretarki. Amerykański Sąd Najwyższy okazał się jednak nieugięty i w lipcu 1974 roku, wydał decyzję nakazującą ujawnienie wszystkich nagrań pochodzących z taśm.

Prezydentowi nie pomagał również fakt, iż Izba Reprezentantów prowadziła procedurę impeachmentu przeciwko Nixonowi, która toczyła się równolegle z przesłuchaniami przed komisją senacką. Oskarżenie Nixona w związku z włamaniem dotyczyło tuszowania przy użyciu organów federalnych kluczowych dowodów w sprawie, łapownictwa, składania fałszywych zeznań, a co najważniejsze – posłużenia się Konstytucją w celu obrony własnych interesów. Nixon konsekwentnie odmawiał wykonywania dalszych poleceń sądowych. Dowody obciążające prezydenta, spadek poparcia wśród wyborców oraz nieprzychylnie nastawienie opinii publicznej upewniły go jednak tylko w tym, że sam powinien zrezygnować ze stanowiska. Prezydent obawiał się oskarżenia przed Izbą Reprezentantów, a następnie procesu w Senacie w związku z czym, 9 sierpnia 1974 roku, jako 36. i 37. Prezydent Stanów Zjednoczonych, złożył oficjalną rezygnację na ręce ówczesnego sekretarza stanu. Następcą Nixona został Gerald Ford, który we wrześniu tego samego roku wydał akt łaski, oznaczający zakończenie śledztwa i uniemożliwienie postawienia byłej głowy państwa w stan oskarżenia. Ostatecznie R. Nixon postanowił publicznie przyznać się do winy.

Na podstawie przeprowadzonych badań uznaje się, że afery Watergate w połączeniu z eskalacją wojny w Wietnamie oraz nasilającymi się walkami gospodarczymi, miała istotny wpływ na spadek zaufania Amerykanów do rządzących polityków. Przykładowo, w okresie rządów Johna F. Kennedy'ego, zaufanie obywateli do rządzących, wynosiło około 77%. Rok po zaprzysiężeniu Nixona na prezydenta, zaufanie to kształtowało

⁴ W styczniu 1973 roku, czyli na początku drugiej kadencji prezydentury Richarda Nixona, poparcie dla jego rządów kształtowało się na poziomie 68%. Natomiast w sierpniu 1974 roku, wynosiło ono zaledwie 24%. W tym samym czasie, 57% Amerykanów było przekonanych o tym, że Nixon powinien zostać usunięty ze stanowiska (*From the archives: How the Watergate crisis eroded public support for Richard Nixon, 2019*).

się na poziomie 54%, natomiast tuż po jego ustąpieniu ze stanowiska i zakończeniu skandalu Watergate, pod koniec 1974 roku wynosiło ono już tylko 36% (*Public Trust in Government: 1958–2019*). Zmiany można było zaobserwować również w amerykańskim prawie. Od tamtej pory prezydenci USA mają ograniczone uprawnienia w zakresie wykorzystywania służb specjalnych. Duże znaczenie w tej sprawie przypisuje się jednak mediom. Biorący udział w śledztwie dziennikarze pokazali bowiem, że media mogą odgrywać istotną rolę w życiu publicznym oraz mieć wpływ na podejmowanie najważniejszych decyzji w państwie. W tym przypadku, „czwarta władza” ujawniła niezgodne z prawem działania Nixona i jego administracji, co doprowadziło do upadku kariery politycznej osoby, która była popierana przez znaczną część amerykańskiego społeczeństwa.

W Polsce natomiast, rozkwit dziennikarstwa śledczego przypadł na początek lat 90. XX wieku. Związane było to z transformacją ustrojową, która stwarzała liczne możliwości do nadużyć. Historia polskiej polityki po transformacji ustrojowej z 1989 roku jest przepełniona skandalami medialnymi, które wstrząsnęły nie tylko sceną polityczną, ale także wywołały sporą krytykę ze strony opinii publicznej. Jedną z takich afer był skandal powszechnie znany jako „Seksafery w Samoobronie”. Jest to znany przykład skandalu politycznego – nie chodzi w nim bowiem tylko o fakt nawiązania przez polityków stosunków seksualnych, które zostały ujawnione publicznie. Istotnym punktem tej sprawy było toczące się postępowanie karne, w którym oskarżonymi byli posłowie z ramienia Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Afera zaczęła się od opublikowania w grudniu 2006 roku przez Marcina Kąckiego, dziennikarza „Gazety Wyborczej” artykułu *Praca za seks w Samoobronie*. Jest to wywiad z Anetą Krawczyk, była radną Samoobrony w łódzkim sejmiku i dyrektorką biura poselskiego Stanisława Łyżwińskiego. Wtedy jednak jeszcze nikt nie znał dokładnej tożsamości kobiety, która już na początku rozmowy przyznała, że pracę w regionalnych strukturach partii otrzymała w zamian za świadczenie usług seksualnych. Poznanie jednak dokładnych danych rozmówcy dziennikarza, przedstawianej wówczas jako Aneta K., stało się tylko kwestią czasu. Po tym, jak głównymi oskarżonymi w sprawie zostali przewodniczący Samoobrony Andrzej Lepper oraz poseł S. Łyżwiński, afery zyskała na zainteresowaniu medialnym. Przy okazji publikacji artykułu wyszło bowiem na jaw, że nadużycia seksualne w Samoobronie nie były czymś nowym. Dziennikarzowi udało się dotrzeć także do innych kobiet, które

w trakcie pracy u posła Łyżwińskiego otrzymały takie propozycje lub właśnie ze względu na seksualny szantaż, zrezygnowały z kariery zawodowej w strukturach partii (Kącki, 2006).

W podobny sposób pracę otrzymała właśnie A. Krawczyk. Propozycja padła ze strony koleżanki, wówczas kierowniczką biura S. Łyżwińskiego w Tomaszowie Mazowieckim. Sama nie przyjęła oferty, właśnie ze względu na świadczenie w zamian usług seksualnych. Żądanie było proste – miała znaleźć swoją zastępczynię. Sama A. Krawczyk, tłumacząc potem swój wybór, powołała się na skomplikowaną sytuację życiową, w jakiej się wtedy znalazła. W wywiadzie cofnęła się do roku 2001. Kiedy pojawiła się możliwość pracy w biurze Łyżwińskiego, była bezrobotna, a na utrzymaniu miała dwójkę dorastających dzieci.

W artykule, bohaterka seksafery opisała – nieraz nawet dość szczegółowo – kulisy relacji łączących ją z politykami Samoobrony. Nie brakuje wzmianek chociażby na temat nocy spędzonej z przewodniczącym A. Lepperem. Z publikacji możemy się dowiedzieć, że już po dwóch dniach od wspólnie spędzonej nocy w hotelu poselskim, A. Krawczyk została wicedyrektorem biura S. Łyżwińskiego w Tomaszowie Mazowieckim. Później została awansowana na szefową, ale utrzymanie tej pracy nadal zależało od świadczenia usług seksualnych. Chociaż Krawczyk była ofiarą, to jednak czerpała zyski płynące z tego układu. W 2002 roku wystartowała z pierwszego miejsca listy Samoobrony do łódzkiego sejmiku. Radną była cztery lata. W kolejnych wyborach samorządowych jednak przegrała i to właśnie wtedy, zdecydowała się na ujawnienie prawdy o działaniach podejmowanych przez działaczy regionalnych struktur partii. Odebrano to wówczas jako zemstę za przegraną w wyborach. A. Krawczyk stwierdziła natomiast, że chciała po prostu wyznać całą prawdę.

Reportaż Kąckiego poruszył kwestię molestowania nie tylko jednej kobiety. Okazało się, że ten łańcuch był znacznie dłuższy i dotyczył także m.in. młodzieżowych struktur partii oraz tych normalnych, znajdujących się w innych województwach. Wydawałoby się, że po tak intymnym wywiadzie, A. Krawczyk będzie stroniła od mediów. Jednak już dzień po publikacji wywiadu pojawiła się w jednym z programów telewizyjnych, ukazując nie tylko swoją twarz i tożsamość, ale także ponawiając oskarżenia pod adresem polityków. Co więcej, stwierdziła wówczas, że poseł Łyżwiński jest ojcem jej trzyletniej córki.

Po tym wyznaniu, S. Łyżwiński prawie natychmiast zawiesił swoją działalność w partii, a kilka dni później został z niej oficjalnie wykluczony, chociaż finalnie okazało się, że badania DNA zaprzeczyły jakoby

był ojcem dziecka Krawczyk. Wobec tego, oskarżenia o ojcostwo padły pod adresem A. Leppera, który, jak się później okazało, również nie był ojcem dziecka.

W tej historii, oprócz wykorzystywania seksualnego, nie zabrakło również postawienia zarzutów i aresztowania asystenta posła Łyżwińskiego, poprzez uchylenie mu immunitetu, a następnie jego aresztowanie. Zarzuty zostały postawione również Lepperowi, jak i samej Krawczyk, która została oskarżona o oszustwa finansowe. W śledztwie dotyczącym seksafery w Samoobronie przesłuchano ponad 220 osób. Do prokuratury licznie zgłaszały się kobiety, które znalazły się w podobnych relacjach. Toczące się postępowanie dotyczyło „żądania oraz przyjmowania korzyści osobistych o charakterze seksualnym” przez osobę pełniącą funkcję publiczną i uzależnienia od nich zatrudnienia w biurze poselskim (Węzyk, 2007). Na samym Łyżwińskim ciążyły najpoważniejsze zarzuty m.in. gwałtu, nakłaniania do przerwania ciąży, a nawet podżegania do porwania.

W 2010 roku zapadły wyroki dotyczące głównych oskarżonych. S. Łyżwiński został skazany na 5 lat więzienia, natomiast A. Lepper na 2 lata i 3 miesiące. Oba wyroki były nieprawomocne, w związku z czym zostały złożone apelacje. Niecały rok później, w marcu 2011 roku, wyrok przeciwko A. Lepperowi został uchylony, natomiast jeden zarzut pod adresem S. Łyżwińskiego został skierowany do ponownego rozpatrzenia⁵. W tym przypadku mamy do czynienia ze sprawą, która nigdy nie miała oficjalnego zakończenia, gdyż kilka miesięcy później A. Lepper popełnił samobójstwo (w związku z czym sąd umorzył proces), a S. Łyżwiński po tymczasowym aresztowaniu, został przedterminowo zwolniony z odbywania reszty kary. W 2013 roku doszło do bezterminowego odroczenia procesu S. Łyżwińskiego ze względu na jego rzekomy zły stan zdrowia (Pytlakowski, 2013).

Chociaż zarówno A. Lepper, jak i S. Łyżwiński nigdy całkowicie nie ponieśli kary za popełnione czyny, to seksafera znacznie odbiła się na wizerunkach polityków oraz Samoobrony. Dostrzec to można było w trakcie wyborów parlamentarnych w 2007 roku, a następnie w wyborach do Parlamentu Europejskiego, które miały miejsce w 2009 roku. Zarówno w jednym, jak i drugim przypadku, Samoobrona nie uzyskała ani jednego mandatu. O samym S. Łyżwińskim oraz jego stanie zdrowia, trudno obecnie doszukać się jakichkolwiek aktualnych informacji. Podobnie sy-

⁵ Do ponownego rozpoznania został skierowany zarzut odnośnie wykorzystywania A. Krawczyk i drugiej z działaczek partii w porozumieniu z A. Lepperem. W mocy skazującej utrzymano natomiast zarzuty dotyczące: nakłaniania do aborcji, zgwałcenia, podżegania do porwania oraz przetrzymywania zakładnika.

tuacja wygląda w przypadku A. Krawczyk, o której również nie pojawiają się żadne medialne doniesienia.

Wnioski

Powyższe skandale polityczne, są uznawane za jedne z najbardziej znanych śledztw dziennikarskich. W obydwu sprawach, niewątpliwie istotną rolę odegrały media, które oprócz upubliczniania nadużyć z udziałem aktorów politycznych, stały się odpowiedzialne za pełnienie funkcji kontrolnej. Najbardziej widoczne było to w przypadku afery Watergate. Prowadzone w sprawie administracji R. Nixona dziennikarskie śledztwo, doprowadziło do ujawnienia rażących nadużyć zarówno ze strony prezydenta, jak i jego pracowników. To właśnie dzięki mediom, w późniejszym okresie wiele podobnych spraw ujrzało światło dzienne, a wynikające z nich konsekwencje zapoczątkowały w Stanach Zjednoczonych istotne przemiany państwowe, które obowiązują do dnia dzisiejszego⁶.

W przypadku wywiadu na temat „seksafery w Samoobronie”, opinia publiczna mogła ujrzeć zakulisową działalność najistotniejszych osób w strukturach partii. Pomogło to również wielu kobietom na znalezienie w sobie odwagi i zgłoszenie się do prokuratury, a co za tym idzie – opowiedzenie o propozycjach, jakie otrzymały ze strony działaczy partyjnych. Z tego powodu Samoobrona, która przez lata była uznawana za jedno z najsilniejszych stronnictw na polskiej scenie politycznej, gwałtownie zaczęła tracić poparcie. Natomiast czołowi dla partii politycy, zostali całkowicie wykluczeni z działalności mającej wpływ na losy polskiego państwa i społeczeństwa.

Bibliografia

- Adamczyk W. (2007), *Dziennikarstwo śledcze a kryzysy polityczne*, w: *Media a polityka*, pod red. A. M. Zarychty, Ł. Donaja, M. Kosiarz, A. Barańskiego, WSSM Łódź.
- Adamczyk W. (2008), *Amerykańskie archetypy dziennikarstwa śledczego*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań.
- Brockell G. (2019), *Nixon and Clinton faced televised impeachment hearings. Now so will Trump*, „The Washington Post”, <https://www.washingtonpost.com/>

⁶ Kolejnym znanym przykładem skandalu politycznego, który doprowadził do dymisji ważnych urzędników administracji Stanów Zjednoczonych była afera Iran-Contras.

- history/2019/11/12/trump-faces-televised-impeachment-inquiry-hearings-so-did-nixon-clinton/, 2.05.2021.
- From the archives: How the Watergate crisis eroded public support for Richard Nixon*, Pew Research Center, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/09/25/how-the-watergate-crisis-eroded-public-support-for-richard-nixon/>, 7.04.2021.
- Habuda L. (2010), *Media i polityka. Między władzą i obywatelskim społeczeństwem*, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, nr 11.
- Kącki M. (2006), *Praca za seks w Samoobronie*, „Gazeta Wyborcza”, <https://wyborcza.pl/1,153803,3770674.html>, 17.10.2020.
- Mogherini: wolne media są filarem demokracji* (2019), „Puls Biznesu”, <https://www.pb.pl/mogherini-wolne-media-sa-filarem-demokracji-960023>, 28.10.2020.
- O'Connor John. D. (2005), *I'm the Guy They Called Deep Throat*, „Vanity Fair”, <https://www.google.pl/amp/s/www.vanityfair.com/news/politics/2005/07/deepthroat200507/amp>, 17.10.2020.
- Piontek D. (2011), *Komunikowanie polityczne i kultura popularna. Tabloidyzacja informacji o polityce*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań.
- Polińska K. (2018), *Dziennikarstwo śledcze Wojciecha Sumlińskiego. Analiza kontrakcji w tygodnikach opinii po publikacji książki „Niebezpieczne związki Bronisława Komorowskiego”*, „Rocznik Prasoznawczy”, rok XII.
- Popielec D. (2014), *Charakterystyka dziennikarstwa śledczego Daniela Estulina*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski”, nr 3.
- Public Trust in Government: 1958–2019*, Pew Research Center U.S. Politics&Policy, <https://www.pewresearch.org/politics/2019/04/11/public-trust-in-government-1958-2019/>, 5.04.2021.
- Pytlakowski P. (2013), *Nierozliczona seksafera Samoobrony*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1535295,1,nierozliczona-seksafera-samoobrony.read>, 18.10.2020.
- Richard Nixon – w cieniu afery Watergate* (2020), Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/80/156/Artykul/1102775%2CRichard-Nixon---w-cieniu-afery-Watergate>, 28.10.2020.
- Watergate – triumf „czwartej władzy”* (2020), Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/415438,Watergate-triumf-czwartej-wladzy>, 17.10.2020.
- Wężyk K. (2007), *Ujawnienie seksafery w Samoobronie*, TVN24, <https://tvn24.pl/ujawnienie-seksafery-w-samoobronie,44323,s.html>, 18.10.2020.

The role of investigative journalism in publicizing political scandals

Summary

Free, pluralist media is one of the foundations of democracy. They are responsible for distributing information, that is essential for the functioning of political systems

around the world. Moreover, media messages significantly expand interpersonal communication, which helps in understanding the reality around us, establishing relationships and creating specific communities. Due to the fact that citizens are active participants in social life, their view also have an significant impact on the shape of public opinion. However, in order for a society to form its own opinions about the surrounding world, it must have access to information about it. Journalists are responsible for the implementation of this task, who should also inform about illegal and behind-the-scenes activities of the government or various types of organizations. The article presents political scandals taking place in Poland and around the world, which saw the light of day thanks to the intense work of journalists. The article also presents the role of investigative journalism in democratic countries, and the relationship between media system and political system.

Key words: investigative reporting, information, democracy, media system, political system

Informacja o autorce

Victoria Leszczyńska [leszczynska.vic@gmail.com] – absolwentka Politologii oraz studentka dziennikarstwa i komunikacji społecznej, na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Swoje zainteresowania badawcze koncentruje wokół marketingu i komunikowania politycznego, przestrzeni medialnej, różnych form dziennikarstwa oraz zjawiska mediatyzacji polityki.

